Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 3 1 5 3 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

Izpitna pola 1

Komentar besedila

Torek, 30. maj 2023 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Konceptna lista sta na perforiranih listih, ki ju kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.
Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati naloge, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 filozofska besedila, od katerih izberite eno in napišite komentar, ki naj obsega najmanj 600 besed. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 22.

V preglednici z "x" zaznamujte, komentar katerega filozofskega besedila naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi komentar, ki ste ga pisali.

1.	2.	3.	4.

Pišite v izpitno polo z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pred komentar prepišite avtorja besedila in naslov dela, ki ste ga izbrali. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napačno besedo ali poved prečrtajte in jo zapišite na novo. Nečitljivo besedilo bo ocenjeno z 0 točkami. Osnutek komentarja pišite na konceptna lista. Osnutek se ne upošteva pri ocenjevanju.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno.

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

M 2 3 1 5 3 1 1 1 0 2

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Konceptni list

perforiran list

M 2 3 1 5 3 1 1 1 0 4

Konceptni list

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Konceptni list

perforiran list

M 2 3 1 5 3 1 1 1 0 6

Konceptni list

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

1. Platon: Država

Prevod Jožeta Košarja

»Nihče nama ne more oporekati,« sem nadaljeval, »če trdimo, da je moč zajeti bistvo stvari v posamičnem primeru samo po eni poti, ki je različna od vseh drugih. Vse druge znanosti zadevajo samo mnenja ali poželenja ljudi, nastajanje in sestavo stvari ali skrb za to, kar narava ustvarja in sestavlja. Znanosti pa, ki so – kakor geometrija in druge njej sorodne – naravnane v resnični svet, samo sanjajo o njem in ga v budnem stanju ne morejo videti, ker se neomajno držijo podmen, ki jih ne morejo dialektično utemeljiti. Če ne poznamo začetka neke stvari in če sta njen konec in sredina spletena iz nečesa, česar tudi ne poznamo, kako naj potem iz takšnega enovitega neznanja nastane znanost?«
»Nemogoče!«
»Samo dialektična metoda odstranja podmene,« sem nadaljeval, »ter skuša prodreti do samega začetka, v želji, da ga spozna …«

(Vir: Platon: Država. Prevod Jože Košar. DZS, Ljubljana 1976, 6. knjiga, str. 226 in 227-13, 14.)

NAVODILO ZA PISANJE KOMENTARJA

Dani odlomek se nanaša na pogovor o naukih, ki ne omogočajo uvida resnice, in tistem ki ga omogoča. Odlomka ne obnavljajte, temveč ga komentirajte v obliki RAZLAGALNEGA eseja, ki naj bo dolg vsaj 600 besed. V njem razložite tudi:
– Kakšna je po Platonu razlika med znanostmi in poslednjim naukom?
– Na kaj se nanaša Platon, ko govori o prodiranju do samega začetka?
– Kakšna naj bo filozofova pot vzgoje?
Razlago odlomka smiselno umestite v kontekst celotnega dela.

Prevod Gorazda Kocijančiča

»Nihče nama gotovo ne bo oporekal,« sem nadaljeval, »če trdiva, da pri sleherni stvari sami zgolj dosledna celostna obravnava skuša dojeti to, kar sleherna stvar je, vse druge veščine pa se nanašajo bodisi samo na mnenja ali želje ljudi, na nastajanje in sestavljanje stvari ali na negovanje teh stvari, ki se porajajo ali sestavljajo. No, za ostale veščine, ki po najini trditvi v nečem dojemajo nekaj Bivajočega – namreč za geometrijo in tiste veščine, ki ji sledijo –, vidiva, da o Bivajočem samo sanjajo, ne morejo pa uzreti v resničnosti, dokler uporabljajo predpostavke, katere puščajo nespremenjene, ker zanje ne morejo navesti utemeljitve. Le kako naj iz takšnega strinjanja kadarkoli nastane védenje za človeka, ki ne pozna počela neke stvari in sta zanj tudi njen konec in sredina spletena iz nečesa, česar ne pozna?«
»Nikakor (ne more nastati),« je odgovoril.
»Torej se samo dialektična obravnava odpravlja v to smer,« sem nadaljeval, »potem ko odstrani predpostavke, namreč do Počela samega, da bi se utrdila; ...«

(Vir: Platon: Država. Prevod Gorazd Kocijančič. Mohorjeva družba, Celje 2004, 7. knjiga, 533 b–d.)

NAVODILO ZA PISANJE KOMENTARJA

Dani odlomek se nanaša na pogovor o naukih, ki ne omogočajo uvida resnice, in tistem, ki ga omogoča. Odlomka ne obnavljajte, temveč ga komentirajte v obliki RAZLAGALNEGA eseja, ki naj bo dolg vsaj 600 besed. V njem razložite tudi:
– Kakšna je po Platonu razlika med znanostmi in poslednjim naukom?
– Na kaj se nanaša Platon, ko govori o Počelu?
– Kakšna naj bo filozofova pot vzgoje?
Razlago odlomka smiselno umestite v kontekst celotnega dela.

2. Aristotel: Nikomahova etika

Zato je pravilna trditev, da postane pravičen, kdor dela pravična dejanja, in da postane umerjen, kdor dela umerjena dejanja; kdor pa ne dela takšnih dejanj, sploh ne more postati dober človek. Večina ljudi pa ne dela tako, ampak se zateka k besedam, misleč, da bodo že z golim filozofiranjem postali pravični. Podobni so bolnikom, ki skrbno poslušajo zdravnikove besede, a ne izpolnjujejo njegovih navodil: kakor si ti s takšnim zdravljenjem ne morejo ozdraviti telesa, tako tudi oni s takšnim filozofiranjem ne bodo mogli ozdraviti svoje duše.

(Vir: Aristotel: Nikomahova etika. Prevod Kajetan Gantar. Slovenska matica, Ljubljana 1994, II. knjiga, str. 81–82.)

NAVODILO ZA PISANJE KOMENTARJA

Dani odlomek govori o doseganju pravičnosti in umerjenosti s pomočjo ponavljanja pravičnih in umerjenih dejanj. Odlomka ne obnavljajte, temveč ga komentirajte v obliki RAZLAGALNEGA eseja, ki naj bo dolg vsaj 600 besed. Pri pisanju upoštevajte spodnja navodila oziroma vprašanja:

– Kakšna je Aristotelova opredelitev nravstvene vrline in zakaj ta nastane s ponavljanjem?
– Kakšna je Aristotelova delitev vrlin in kaj je razlog zanjo?
– Kakšno je po Aristotelu razmerje med srečnostjo in razglabljanjem?

Razlago odlomka smiselno umestite v kontekst celotnega dela.

3. Descartes: Meditacije

Prav, naj bo: sanjamo. Četudi niso resnične te nadrobnosti, da odpremo oči, premikamo glavo, stezamo roke, še več, da tudi nimamo ne takih rok ne takega telesa, vendarle je treba priznati, da so podobe iz sanj nekakšne slike, ki so lahko posnete samo po podobnosti z resničnimi stvarmi, da zatorej vsaj najbolj splošno, oči, glava, roke in vse telo, biva ne kot nekaj izmišljenega, temveč kot nekaj resničnega. Še enkrat, kadar hočejo slikarji upodobiti sirene in satire v kar se da nenavadnih oblikah, ne morejo tem bitjem pridati v vsakem pogledu nove lastnosti, temveč le pomešajo ude različnih živali. Če pa si morda izmislijo kdaj kaj tako novega, da še nihče ni videl nič podobnega in je torej to nekaj popolnoma izmišljenega in lažnega, morajo biti zagotovo resnične vsaj barve, iz katerih sestavijo podobo. Iz istega razloga je treba, četudi bi lahko bile te najbolj splošne reči kot oči, glava, roke in podobno umišljene, vendar nujno priznati, da so resnične neke druge, še bolj enostavne in obče stvari, iz katerih se kot z resničnimi barvami slikajo v naši zavesti vse bodisi resnične bodisi lažne podobe stvari.

(Vir: Descartes, R.: Meditacije. Prevod Primož Simoniti. Slovenska matica, Ljubljana, 1988, 1. meditacija, str. 51.)

NAVODILO ZA PISANJE KOMENTARJA

Dani odlomek govori o različnih vrstah mnenj in njihovi gotovosti. Odlomka ne obnavljajte, temveč ga komentirajte v obliki RAZLAGALNEGA eseja, ki naj bo dolg vsaj 600 besed. V njem razložite tudi:

– Kaj Descartes misli, ko zapiše, da je »četudi bi lahko bile te najbolj splošne reči kot oči, glava, roke in podobno umišljene, vendar nujno priznati, da so resnične neke druge, še bolj enostavne in obče stvari«?
– Kako Descartes v nadaljevanju obravnava gotovost mnenja o teh najbolj občih stvareh?
– Kako se Descartes v Meditacijah sooči z radikalnim skepticizmom? Kakšen je končni rezultat sistematičnega dvoma?

Pri komentiranju odlomka upoštevajte tudi kontekst celotnega dela.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

4. Nietzsche: H genealogiji morale

Misel, ki je danes tako cenena in navidez tako prirodna, tako neizbežna, ki je pač morala služiti za razlago, kako je na zemlji sploh nastal občutek pravičnosti, misel, da »zločinec zasluži kazen, *ker* bi lahko ravnal drugače«, je dejansko povsem pozno dosežena, ja, rafinirana oblika človekovega presojanja in sklepanja; kdor to misel prestavi na začetek, se grobo pregreši nad psihologijo starodavnega človeštva. Skozi najdaljše obdobje človeške zgodovine se nikakor *ni* kaznovalo zato, *ker* naj bi bil hudodelec odgovoren za svoje delo, torej tudi *ne* pod predpostavko, da naj se kaznuje samo krivca: – marveč, tako kot starši še danes kaznujejo svoje otroke, iz jeze zaradi pretrpele škode, ki se potem stresa nad povzročiteljem škode, – toda ta jeza se vzdržuje v mejah in modificira z idejo, da ima vsaka škoda v nečem svoj *ekvivalent* in da se jo dejansko da poplačati, pa četudi z *bolečino* povzročitelja škode.

(Vir: Nietzsche, F.: H genealogiji morale. Prevod Teo Bizjak. Slovenska matica, Ljubljana 1988, 2. razprava, str. 250.)

NAVODILO ZA PISANJE KOMENTARJA

Navedeni odlomek je z začetka 2. razprave, v kateri se avtor nameni razložiti izvor nekaterih temeljnih moralnih pojmov, kot so: krivda, odgovornost, dolg in kazen. Odlomka ne obnavljajte, temveč ga komentirajte v obliki RAZLAGALNEGA eseja, ki naj bo dolg vsaj 600 besed. V njem razložite tudi:

- Kako Nietzsche razume izvor moralnih pojmov na podlagi temeljnega družbenega razmerja upnik – dolžnik?
- Kako se Nietzschejeva razlaga nastanka moralnih pojmov razlikuje od predhodnih razlag (kot so jo po avtorjevem mnenju denimo zastopali angleški psihologi)?
- Zakaj je ravno zgodovinski pogled tisti, ki ga avtor razume kot nujnega za izpeljavo kritike obstoječe morale in kot pripravo osnove za nastanek nove morale?

Pri komentiranju odlomka upoštevajte tudi kontekst celotnega dela.

M 2 3 1 5 3 1 1 1 1 0

AVTOR BESEDILA IN NASLOV DELA

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 2 3 1 5 3 1 1 1 1 2

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 2 3 1 5 3 1 1 1 1 4

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 2 3 1 5 3 1 1 1 1 6

Prazna stran

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.